

Ушно Ірина Михайлівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та суспільних наук

Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»

вул. В. Манька, 17, Харків, Україна

orcid.org/0000-0003-3660-3666

КОНСТРУЮВАННЯ НОМО AEROSPACE: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ АЕРОКОСМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

У статті здійснюється філософсько-антропологічне дослідження процесів формування аерокосмічного мислення в різних культурних контекстах. Особлива увага приділяється концепції Номо Aerospace як ключовому філософському конструкту, що відображає ідеал людини, для якої космос стає органічним продовженням її світогляду. Розширений філософський підхід дозволяє дослідити, чому деякі суспільства сприймають аерокосмічні амбіції як частину своєї культурної місії, тоді як інші залишаються на більш традиційних позиціях. Увага приділяється також тому, як філософія освіти й інтелектуальні традиції впливають на готовність суспільства дивитися на космос як на природний горизонт людства.

Актуальність дослідження обумовлена нерівномірністю розвитку аерокосмічної інженерії в сучасному світі та необхідністю філософського осмислення культурно-антропологічних чинників, що впливають на це явище. **Метою статті** є виявлення, яким чином концепція Номо Aerospace формується під впливом філософсько-культурних факторів і як це впливає на сприйняття аерокосмічного мислення в різних суспільствах. **Методи дослідження** включають філософсько-антропологічний аналіз, компаративний підхід і культурологічне порівняння, що дозволяє простежити зв'язок між національними міфами, освітніми традиціями та формуванням образу людини, що сприймає космос як природний простір.

Результати дослідження показують, що запропонована авторська модель аналізу включає чотири ключові чинники: культурно-філософські наративи суспільства, освітні традиції та їхній вплив на технологічне мислення, національні міфи та образи, а також рівень інтеграції космічних амбіцій у колективну ідентичність. В ході дослідження виявлено, що ці чинники дозволяють глибше зрозуміти, чому в одних країнах аерокосмічна галузь набуває пріоритетного значення, а в інших залишається периферійною.

Запропонована концепція Номо Aerospace відкриває нові перспективи для дослідження того, як культурні й філософські фактори формують аерокосмічне мислення в різних суспільствах, і може бути використана для подальших наукових розвідок.

Ключові слова: Номо Aerospace, аерокосмічне мислення, аерокосмічний інжиніринг, філософія антропології, культура, освіта, колективна ідентичність.

Вступ. У сучасному світі космос перестає бути лише сферою наукових досліджень і перетворюється на культурно-філософську категорію, яка відображає світоглядні орієнтири різних суспільств. Визначення та конструювання поняття Номо Aerospace, для якого аерокосмічне мислення є невід'ємною частиною ідентичності, потребує глибокого аналізу культурних і філософських передумов. Саме аерокосмічне мислення виступає тим центральним фактором, який відрізняє одні суспільства від інших у контексті їхньої готовності бачити космос як природний горизонт людства.

Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що в добу, коли технологічні прориви стають невід'ємною частиною глобальної культури, розуміння того, чому одні суспільства формують глибоке аерокосмічне мислення, а інші залишаються більш орієнтованими на традиційні цінності, стає ключовим для розуміння майбутнього. Досліджуючи філософсько-

антропологічні чинники, що впливають на конструювання Номо Aerospace, ми не лише прояснюємо культурні відмінності, а й пропонуємо інструмент для глибшого аналізу того, як філософські ідеали та культурні архетипи впливають на технологічний розвиток. Таким чином, ця стаття прагне заповнити існуючу прогалину в філософському дискурсі, пропонуючи підхід до аналізу аерокосмічного мислення як відображення глибших культурних і філософських процесів, що формують концепт Номо Aerospace у різних суспільствах.

Метою статті є з'ясування того, як концепція Номо Aerospace постає під впливом філософсько-культурних чинників, а також яким чином ці чинники визначають особливості сприйняття аерокосмічного мислення в різних культурних контекстах. **Методологічна основа** дослідження ґрунтується на філософсько-антропологічному підході, компаративному аналізі та культурологічному зіставленні, що дозволяє виявити зв'язок між національними міфологемами, освітніми парадигмами та становленням образу людини, яка розглядає космос як органічне продовження свого життєвого простору.

Результати дослідження. В контексті сьогодення, де технології та інженерні інновації відіграють ключову роль, важливо зрозуміти, як формується певний тип мислення, що стоїть за цими досягненнями. Отже, коли ми говоримо про аерокосмічне мислення, ми фактично вводимо сучасний термін, який має свої корені у більш ранньому понятті «космічного мислення». Це поняття зародилося ще близько ста років тому в координатах космізму, який розвивали такі мислителі, як Ціолковський, Чижевський, Реріх та інші. Однак таке «космічне мислення» було більше пов'язане із філософією космізму загалом, із уявленнями про космос як про духовний та світоглядний простір. Космічне мислення як відчуття причетності до Космосу, усвідомлення власної космічності, розуміння своєї невід'ємності від Космосу та його законів, його енергетичних процесів і взаємодії з усім, що в цьому космосі відбувається.

В даній статті використовується термін «аерокосмічне мислення» для того, щоб підкреслити відмінність: ми говоримо про мислення саме в контексті філософії техніки та аерокосмічної інженерії. Це той тип мислення, який сприяє формуванню концепту Номо Aerospace, тобто людини, для якої аерокосмічний простір є природним середовищем мислення і діяльності. Поняття Номо Aerospace можна розглядати як певний філософсько-антропологічний ідеал людини, для якої космос є спрямованим середовищем реалізації практичних місій. Саме Номо Aerospace, який володіє аерокосмічним мисленням, відрізняється від просто «космічного мислення» тим, що тут йдеться не лише про духовні прагнення, а про конкретні завдання. Якщо ми говоримо про сучасний стан, то це місії на Місяць, практичні космічні проекти – цілком реальні завдання, може і не завжди одразу здійсненні. І тут якраз стає зрозуміло, що складові цього аерокосмічного мислення розвиваються по-різному залежно від культурних, історичних та філософських чинників кожної окремої країни. Саме вони пояснюють, чому в одних суспільствах аерокосмічна інженерія розвивається активніше, а в інших менш інтенсивно.

У сучасному світі питання нерівномірного розвитку аерокосмічної інженерії набуває особливої актуальності. Різні країни демонструють суттєвий розрив у технологічному розвитку, і ця диспропорція має не лише економічні, але й глибокі культурно-філософські корені. Філософське осмислення цієї проблеми дозволяє зрозуміти, чому одні суспільства спрямовують зусилля на освоєння космосу, тоді як інші зосереджені на земних завданнях.

У своїй праці «The Lever of Riches» (1990) Джоел Мокір досліджував, як історичні і економічні умови формували технологічний прогрес різних суспільств. Мокір показав, що технологічна креативність та її «важелі» залежать від багатьох факторів, включаючи доступ до знань, економічні стимули і, що важливо, культурні настанови суспільства. Його робота дає нам історичний контекст для розуміння того, як деякі нації зуміли створити сприятливі умови для аерокосмічних проривів [1].

У свою чергу, Аджемоглу і Робінсон у книзі «Why Nations Fail» (2012) наголошували на тому, що інституційні рамки, політичні інститути та культурні цінності визначають шлях на-

цій у технологічному розвитку. Вони підкреслювали, що успіх у складних інженерних сферах, таких як аерокосмічна галузь, часто пов'язаний з тим, як суспільство організоване і які філософські засади лежать в його основі. Наприклад, у пошуках відповіді на питання, чому в одних країнах технологічний прогрес триває, а в інших ніби завмирає, дослідники вказують на необхідність гарантій прав власності для широких верств населення, а також на можливість отримання прибутку від власних інновацій. Проте ця ж система породжує парадокс: винахідник, отримавши патент, прагне закріпити своє виключне право й перешкодити вдосконаленню свого винаходу, аби зберегти прибуток. Щоб уникнути монополізації прогресу, необхідні політичні інститути плюралістичного типу, які забезпечують участь широких суспільних груп в управлінні. Саме вони створюють умови, за яких приватні інтереси не блокують загального поступу. У такій системі окремих винахідник може втратити перевагу, зате виграє суспільство в цілому [2].

Сучасні галузеві статті, такі як робота Хара-Ольмедо і колег (2025), а також дослідження Стінхейса (2001) та Хосе-молодшого (2020), підтверджують, що нерівномірний розвиток аерокосмічної інженерії не можна пояснити лише економічними або ресурсними чинниками. Філософські та культурні чинники відіграють ключову роль у формуванні цих диспропорцій.

Так, Харм-Ян Стінхейс та Ерік Дж. де Брюїн підкреслюють, що їх дослідження показали, що багато проектів з передачі технологій не сприяють або, в кращому випадку, лише незначно сприяють технологічному розвитку. Воно також показало, що авіабудівна промисловість, а можливо, й інші галузі промисловості, можуть краще підходити для конкретних країн [3]. Вони розглядали досвід Індонезії, де саме на операційному рівні компанії не змогли реалізувати авіабудування, навіть коли на стратегічному рівні реалізація була дуже потужною.

Л. А. Хосе-молодший, А. Брінтруп, К. Салонітіс акцентують, що промислова продукція має сильнішу кореляцію з аерокосмічною екосистемою, ніж первинна продукція; і зокрема, автомобільний сектор демонструє найвищу кореляцію з позитивною еволюцією аерокосмічного сектору. Конкуренція між країнами з добре розвиненими аерокосмічними екосистемами, як правило, зосереджена на автомобільних деталях, загальнопромисловому обладнанні, енергетичному обладнанні та хімічних матеріалах та продуктах [4]. Конкуренція між розвинутими країнами сприяє розвитку аерокосмічного інжинірингу поряд з іншими секторами, а відсутність промислового сектора стає ознакою того, що країна не зацікавлена в аерокосмосі навіть якщо має сприятливі конкурентні можливості.

Проаналізувавши вищенаведені роботи, можна зробити певний висновок, що існує сукупність причин, які пояснюють, чому одні країни демонструють розвинений аерокосмічний сектор, тоді як інші залишаються поза цим процесом. Подальше дослідження цих причин дозволяє виокремити ключові культурно-філософські чинники, які впливають на нерівномірність розвитку аерокосмічної інженерії у світі. В якості прикладу будемо аналізувати дві європейські країни, які за природними умовами не дуже відрізняються, але мають різні аерокосмічні погляди, а саме Франція та Болгарія.

Перший чинник – це ціннісні орієнтири суспільства та його ставлення до прогресу. У деяких культурах існує глибоко вкорінена філософія новаторства і прагнення до зірок як символу людського поступу. Натомість інші суспільства можуть надавати перевагу традиційним цінностям і зосереджуватися на вирішенні земних завдань, що зменшує увагу до аерокосмічних проектів. Франція має сильну традицію національної гордості та культурного піднесення науки. Аерокосмічна галузь тут розвивалася як частина європейського проєкту і символ технологічної самодостатності. У Болгарії історично більше уваги приділялося розвитку аграрного сектору та регіональної стабільності. Космос не був центральним символом, натомість культурні цінності були більше пов'язані з традиціями та збереженням національної спадщини.

Другий чинник – філософія науки і роль освіти. Там, де наука та інженерія філософськи сприймаються як ключ до майбутнього, а освіта підтримує ідеали дослідження космосу, там

і з'являються потужні аерокосмічні ініціативи. Якщо ж філософія освіти орієнтована на суто прикладні завдання, космічні проєкти можуть відійти на другий план. Сильна увага до інженерної освіти і наукових досліджень у Франції, зокрема через такі проєкти як ArianeGroup, свідчить про філософську підтримку аерокосмічних амбіцій. Освіта в Болгарії була зосереджена на прикладних галузях, як-от сільське господарство і промисловість, а не на аерокосмічних дослідженнях. Тобто пріоритетом були галузі, які безпосередньо впливали на економіку країни.

Третій чинник – це політико-культурні установки і символіка космосу. У деяких країнах космос стає символом національної гордості, філософською ідеєю подолання меж. Інші держави, навпаки, можуть не надавати космічним амбіціям такого філософського значення, зосереджуючись на інших пріоритетах. Космічна галузь у Франції є частиною європейської філософії співпраці і символом технічного суверенітету. В політичному та культурному плані в Болгарії акцент робився на стабільність та інтеграцію в регіональні структури, а не на символіку космічних досягнень. Тобто, умовно кажучи, пріоритетом була регіональна інтеграція та економічна стабільність.

Четвертий чинник – історичні філософські традиції та сприйняття технологій. Там, де історично філософія сприймає майбутнє як простір для амбітних проривів, формується готовність суспільства інвестувати в аерокосмічні проєкти. Франція має довгу історію технологічних інновацій і філософії просвітництва, що сприяло розвитку аерокосмічної інженерії. Історично Болгарія орієнтувалася на збереження культурної спадщини і регіональні зв'язки, а не на глобальні технологічні прориви. Тобто головний пріоритет був у збереженні ідентичності та адаптації до регіональних умов, а не у підкоренні космосу.

Таким чином, ці чотири культурно-філософські виміри дозволяють зрозуміти, чому аерокосмічна інженерія розвивається нерівномірно, і чому одні культури злітають до зірок, а інші залишаються ближче до землі. Розглянувши ці чотири ключові чинники на прикладі Франції та Болгарії, ми тепер можемо перейти до аналізу України. Це дозволить нам побачити особливості і специфіку України без прямого порівняння з іншими країнами, а просто через призму тих самих чинників, які ми вже визначили.

Ціннісні орієнтири: Україна дійсно має унікальне поєднання. З одного боку, це країна з потужними аграрними традиціями та багатими чорноземами, де сільське господарство історично було ключовою галуззю. З іншого боку, Україна має глибокі корені в аерокосмічній інженерії, адже тут розташовані такі підприємства як «Південмаш», «ХАЗ» і є історія створення ракетно-космічної техніки ще з радянських часів. Тобто ціннісно Україна поєднує і аграрні, і технологічні амбіції.

Філософія освіти: Україна має сильну традицію технічної освіти, зокрема в таких містах як Харків, Київ, Дніпро. Однак через економічні виклики фокус освіти часто зміщувався на більш прикладні галузі, а космічні дослідження не завжди отримували належну підтримку. Тобто філософія освіти тут балансувала між бізнес та інженерними пріоритетами.

Політико-культурні установки: Космос в Україні не завжди був центральним символом національної гордості, як у деяких інших країнах. Натомість пріоритетами часто ставали економічна стабільність, аграрний розвиток і соціально-політичні питання. Хоча Україна має аерокосмічні традиції, символічне значення космосу іноді відходило на другий план порівняно з іншими викликами, як-от економічні реформи чи питання безпеки.

Історичні традиції: Історично Україна була частиною радянського простору, де аерокосмічні амбіції підтримувалися на державному рівні. Однак після здобуття незалежності країна зосередилася на інших пріоритетах – від аграрного розвитку до формування власної культурної ідентичності. Тобто, хоча в історії є міцна технічна основа, у сучасному контексті космічна галузь не завжди виходила на передовий план.

Таким чином, Україна є прикладом країни з великим потенціалом в аерокосмічній сфері, але з багатовекторними ціннісними і культурними пріоритетами, де поєднуються аграрні традиції і технічні амбіції.

Висновки. Отже, підсумовуючи наш аналіз, можна зробити кілька ключових висновків. Нерівномірний розвиток аерокосмічної інженерії у світі виявляється тісно пов'язаним із культурно-філософськими та ментальними особливостями різних суспільств. Ціннісні орієнтири, ставлення до науки, історичні традиції та політико-культурні установки формують ті чи інші пріоритети розвитку. Особливо цікаво данні фактори конструюють Номо Aerospace – ідеал людини, яка сприймає космос як природний простір для розширення людського досвіду. Ми бачимо, що формування такого менталітету залежить від того, наскільки суспільство культивує ідею космічного прориву та технологічного романтизму. В одних країнах Номо Aerospace стає частиною національної ідентичності, а в інших – ні.

У тих країнах, де космос є частиною національного міфу, де підтримується мрія про технологічний стрибок і подолання меж, формується певний тип особистості – Номо Aerospace. Натомість у суспільствах, де домінують інші культурні чи економічні пріоритети, такий тип менталітету не набуває домінантного значення. Це пояснює, чому в одних культурах Номо Aerospace стає орієнтиром, а в інших залишається менш розвинутою ідеєю. Культурні й філософські чинники є ключовими для розуміння того, чому деякі суспільства прагнуть до зірок, а інші обирають інші шляхи. І саме ця взаємодія філософії, культури і менталітету визначає, де народжується Номо Aerospace.

Таким чином, розвиток аерокосмічної галузі – це не просто технічний чи економічний виклик, а й питання формування відповідного менталітету. І Україна, маючи як аграрні, так і технічні традиції, стоїть на порозі вибору: чи стане концепція Номо Aerospace частиною її майбутнього розвитку, залежить від того, як будуть підтримані ці культурно-філософські акценти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mokyr J. The lever of riches: Technological creativity and economic progress. Oxford: Oxford University Press, 1990. 349 с.
2. Acemoglu D., Robinson J. A. Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty. New York: Crown Business, 2012. 529 с.
3. Steenhuis H.-J. Developing countries and the aircraft industry: match or mismatch? *International Journal of Technology Transfer and Commercialisation*. 2001. Т. 1, № 2. С. 184–202. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0160-791X\(01\)00036-7](https://doi.org/10.1016/S0160-791X(01)00036-7)
4. Jose L. A. Jr., Brintrup A., Salonitis K. Analysing the evolution of aerospace ecosystem development. *PLoS ONE*. 2020. Т. 15, № 4. e0231985. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231985>
5. Jara-Olmedo A., et al. Aeronautical industry development in emerging countries: Factors – A case study. *Journal of Emerging Economies and Policy*. 2025. Т. 5, № 1. С. 45–62. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-19-7689-6_20

REFERENCES

1. Mokyr, J. (1990). The lever of riches: Technological creativity and economic progress. Oxford University Press.
2. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty. Crown Business.
3. Steenhuis, H.-J. (2001). Developing countries and the aircraft industry: Match or mismatch? *International Journal of Technology Transfer and Commercialisation*, 1(2), 184–202. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0160-791X\(01\)00036-7](https://doi.org/10.1016/S0160-791X(01)00036-7)
4. Jose, L. A. Jr., Brintrup, A., & Salonitis, K. (2020). Analysing the evolution of aerospace ecosystem development. *PLoS ONE*, 15(4), e0231985. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231985>
5. Jara-Olmedo, A., et al. (2025). Aeronautical industry development in emerging countries: Factors – A case study. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 5(1), 45–62. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-19-7689-6_20

Ushno Iryna Mykhailivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences
National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”
17, V. Manko str., Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3660-3666

CONSTRUCTING HOMO AEROSPACE: FACTORS IN SHAPING AEROSPACE THINKING IN CONTEMPORARY SOCIETIES

The article presents a philosophical and anthropological inquiry into the processes underlying the formation of aerospace thinking across diverse cultural contexts. Particular attention is devoted to the concept of Homo Aerospace, construed as a key philosophical construct that encapsulates the ideal of a human being for whom outer space constitutes an organic extension of their worldview. This broadened philosophical approach enables an exploration of the reasons why certain societies perceive aerospace aspirations as an integral component of their cultural mission, while others remain anchored in more traditional paradigms. The investigation also addresses the extent to which the philosophy of education and intellectual traditions shape a society's readiness to envisage space as a natural horizon for humanity.

***The relevance** of this study is grounded in the asymmetrical development of aerospace engineering in the contemporary world and the concomitant need for philosophical reflection upon the cultural and anthropological factors influencing this phenomenon. **The aim** of the article is to elucidate how the concept of Homo Aerospace is formed under the influence of philosophical and cultural determinants, and how this, in turn, affects the reception of aerospace thinking within various societies. **The employed methodology** comprises philosophical analysis, comparative approach, and cultural comparison, thereby allowing for the identification of correlations between national myths, educational traditions, and the emergence of a human image in which space is perceived as a natural domain.*

***The findings demonstrate** that the proposed analytical model incorporates four key factors: the society's cultural-philosophical narratives; educational traditions and their impact on technological thinking; national myths and symbolic imaginaries; and the degree to which aerospace ambitions are integrated into collective identity. The study reveals that these factors facilitate a more profound understanding of why, in some countries, the aerospace sector attains a status of strategic priority, whereas in others it remains marginal. The proposed concept of Homo Aerospace offers new perspectives for examining the manner in which cultural and philosophical factors shape aerospace thinking across different societies and may serve as a foundation for further scholarly investigations.*

***Key words:** Homo Aerospace, aerospace thinking, aerospace engineering, philosophy of anthropology, culture, education, collective identity.*

Дата надходження статті: 25.10.2025

Дата прийняття статті: 08.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025